

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

ЗМІСТ

Азаренкова Н.І. Актуальні проблеми діагностики мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.....	7
Аразгелдієва М.Б. Завдання формування просторових уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку як важлива складова процесу підготовки їх до навчання у школі.....	13
Аразгелдієва М.Б. Особливості корекційної роботи з формування зорово-просторових уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку та системним недорозвиненням мовлення.....	19
Біляніна В.М. Особливості проведення логоритмічних занять з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня.....	24
Богодущенко К.М. Психолого-педагогічні умови організації інклюзивного навчання дітей дошкільного віку з тяжкими мовленнєвими порушеннями.....	30
Борисенко У.В. Інноваційні методи комплексної корекції вторинних порушень у дітей старшого дошкільного віку з ДЦП.....	39
Веремій Д.В. Розвиток комунікацій дітей першого року життя з дизартричними порушеннями.....	45
Волокова А.О. Диференційоване навчання як практична технологія організації освітнього процесу в умовах освітньої інклюзії.....	49
Волошина А.В. Фізіотерапевтичні процедури в реабілітації дітей із ДЦП.....	54
Гайденко К.А. Ключові аспекти готовності майбутніх вчителів-реабілітологів до роботи в інклюзивно-ресурсних центрах... ..	57
Галій А.І. Педагогічна реабілітація дітей із ЗПР засобами інклюзивного навчання.....	61
Гноєва Д.Т. Реалізація інклюзивної форми навчання в освітньому просторі України на сучасному етапі.....	72
Горобець К.В. Напрямки логопедичної роботи з підлітками, що страждають на дизартрію при ДЦП	78
Гуріна К.В. Характеристика читацької компетентності у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення.....	84
Давиденко К.А. Особливості обстеження порушення голосу в дітей дошкільного віку.....	89
Давіденко М.В. Адаптація дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю до навчання у початковій школі.....	94
Довженко Т.О. Роль ігор та ігрових прийомів в процесі формування лексики дітей з загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	99
Дубась Д.О. Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальною недостатністю.....	104
Єфременко Ю.О. Корекційні засоби навчання дітей із порушеннями мовлення.....	110

5. Центр медичної статистики МОЗ України. Статистичні дані системи МОЗ за 2019 рік. URL: <https://moz.gov.ua/article/statistic/centr-medichnoi-statistiki-moz-ukraini>]

Гуріна К.В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті проаналізовано результати експериментального дослідження читацької компетентності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення молодшого шкільного віку.

Ключові слова: читацька компетентність, діти з тяжкими порушеннями мовлення, читання, дислексія.

Постановка проблеми. Мовленнєва діяльність – є основним засобом пізнання та комунікації, література – є одним з провідних навчальних предметів у системі підготовки молодшого школяра, що сприяє загальному розвитку, вихованню та соціалізації дитини. Сформованість читацької компетентності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) багато в чому, визначає успішність навчання з інших предметів початкової школи.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняні педагоги, психологи і методисти (О. Ісаєва, О. Куцевол, В. Мартиненко, О.Савченко, Н. Чепелєва, О. Шкловська, Т. Яценко та інші) виокремлюють читацьку компетентність як інтегровану особистісну якість, що формується й розвивається у процесі шкільного літературного навчання, а також удосконалюється протягом життя. Л. Бартенєва зазначає, що читацька компетентність є особистісно-діяльнісним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок та ціннісних ставлень учнів, що набувається у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Читання» [1, с. 20].

Дослідження ряду авторів (Е. Данілавічюте, В Ільяної, Л. Бартенєвої) свідчать, що діти з ТПМ виявляють різну ступінь сформованості як фонетико-

фонематичної, так і лексико-граматичної систем мовлення, а також різний ступінь розвитку психічних функцій, Недорозвиток мовних узагальнень (фонематичних, лексичних, морфологічних, синтаксичних), що притаманні мовленнєвій діяльності дітей з ТПМ (умінь порівнювати, співставляти, проводити аналогію, аналізувати, доводити, узагальнювати, а також навичок зв'язного мовлення і самоконтролю) ускладнює процес формування читацької компетентності і потребує системного та послідовного підходу до її формування на основі результатів оцінки мовленнєвого розвитку та її ступеня сформованості [2; 3].

Мета статті. Виявити ступінь читацької компетентності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення.

Виклад матеріалу дослідження. Для отримання кількісних і якісних критеріїв і показників діагностики читацької компетентності у молодших школярів було проведено обстеження учнів 2 і 3 класів КЗ «Харківська спеціальна школа № 7» Харківської обласної ради.

Для вивчення сформованості навички читання було використано наступні методи: організаційний, емпіричні, метод кількісного та якісного аналізу отриманих даних, інтерпретаційні. Аналітична робота була спрямована на виявлення усвідомленості і правильності читання, спостереження за інтенсивністю мовних запинок і їх інтенсивністю. З метою діагностичного аналізу, діти були поділені на 2 групи: 15 осіб і 15 осіб в контрольну. Середній вік дітей, які брали участь в експерименті – був 8-9 років. В якості методик дослідження були використані: стандартизована методика дослідження навички читання (СМІНЧ) О. Корнева; методика обстеження навичок читання О. Грибової. Обстеження способу читання проводилося відповідно до запропонованих ступенів оволодіння навичкою читання Т.Єгоровим.

В процесі обстеження вивчення навички читання за стандартизованою методикою О. Корнева (СМІНЧ) підлягали технічна сторона (швидкість, спосіб і правильність читання-кількість і тип технічних помилок) і змістова сторона читання (розуміння прочитаного). Швидкість читання фіксувалася за

допомогою секундоміра. Розуміння прочитаного оцінювалося за відповідями учнів на питання за змістом текстів. Результати виконання респондентами діагностичного завдання вказують на те, що в учнів навичка читання ще не досконала і відрізняється значною нестабільністю: 37% дітей при читанні від простого тексту до складнішого регресували до більш примітивного способу читання (таблиця 1).

Таблиця 1

Якісно-кількісний аналіз помилок при читанні, допущених учнями

№ з/п	Види помилок	Середньовідсоткове значення
1	Помилки в закінченнях слів	17,1
2	Заміни слів на основі змістовної подібності	11,5
3	Заміни слів на основі оптичної подібності	8,1
4	Помилки в постановці наголосу	8,8
5	Пропуски букв	7,6
6	Антиципації букв	8,3
7	Змішання оптично схожих літер	4,1
8	Реверсії букв і складів	6,3
9	Змішання букв, що позначають акустико-артикуляційні подібні приголосні звуки	3,5
10	Змішання букв, що позначають акустико- артикуляційні подібні голосні звуки	2,1
11	Пропуски складів	0,9
12	Помилки інтонаційного позначення меж пропозиції	3
13	Пропуски слів	4,2
14	Персеверації букв	5,6
15	Додавання звуків	2,3
16	Змішання букв, що позначають тверді і м'які приголосні звуки	0,5
17	Аграматизми	2,6
18	Порушення норм орфоепії при читанні	2,5
19	Пропуски і повтори рядків	0,5
20	Перестановка слів	0,4

Обстеження читання за О. Грибовою показало наступні результати: 16% учнів володіли побуквенним читанням. Читання поскладове з переходом на цілі слова - 49% і плавне читання було у 35% учнів. На підставі кількісних даних, нами були розглянуті види помилок в закінченні слів, заміни слів за змістовою подібністю і заміни слів оптичного характеру. Помилки в закінченнях слів (31%) від загальної кількості респондентів. Дані помилки виявлялися в неправильному прочитанні закінчень слів. Заміни змістової подібності слів

(12%). Тут були помилки здогадуючого читання. Типологія таких помилок свідчить про те, що діти не проводять зорового аналізу, а лише вгадують слова. Заміни оптичної подібності слів (10%). Такий вид порушення зустрічається у дітей, які читають способом вгадування, замінюючи незнайомі слова знайомими. Помилки у виборі наголосу (11%). Такого роду помилки простежувалися як в простих, так і знайомих словах. Властиві пропуски букв (8,5%), антиципації букв (7,4%), змішування оптично схожих літер (6,5%). Пропуск складів (3,4%). Даний вид помилок спостерігається у дітей, як на початку, так і в середині слів. Помилки у визначенні закінчення речення (5%). Було порушено дотримання пауз в кінці речення, невірно побудовані логічні наголоси в реченнях, виборі інтонації. Пропуски слів (3%).

Проведення обстеження смислового читання проходило за допомогою контрольних питань, які були підібрані для кожного тексту відповідно. Після проведення діагностики вивчення смислової сторони читання було виявлено однакову кількість помилок в розумінні прочитаного тексту. Не вірні відповіді були у 37% дітей, це склало 4 невірних відповіді на 11 запитань. Такого роду порушення виявлялися у відмові відповідей на питання, не вірному розумінні змісту тексту, і не розумінні значення окремих слів і словосполучень. Найбільше допущених помилок було при читанні віршів (7 на 100 слів). Для розуміння тексту найдоступнішою була розповідь - діалог (20% вірних відповідей). Труднощі викликав вірш (39% невірних відповідей). З отриманих даних, можна зробити висновок, що для смислового розуміння тексту найбільш була доступною розповідь, більш складним – вірш.

На підставі наведених вище критеріїв з усієї популяції обстежених школярів були виділені учні, значення швидкості, правильності читання і розуміння прочитаного яких не відповідали нормативним значенням, тобто свідчили про порушення даних параметрів читання (Таблиця 2).

Порушення швидкості читання спостерігалися у 39% дітей, правильності 19,5%. Смилова сторона була порушена у 44% дітей 2 класу. За результатами

даного дослідження, можна зробити висновок, що в 54% учнів спостерігаються труднощі в оволодінні навичкою читання.

Таблиця 2

Кількість учнів, які мають порушення швидкості, правильності читання, і розуміння прочитаного різного ступеня виразності

Проаналізовані показники	Виразність читання	Кількість учнів (у%)	Середній показник для 2-го класу	Середній показник для 3-го класу
Порушення швидкості читання	< -1,3 <-2	19,5 0	16 0	17 1
Порушення правильності читання	>-1,3 > -2	7,5 7,5	10 10	11 11
Порушення змістової сторони читання	< -1,3 <-2	17 3	15 3	16 2

Результати виявлення правильності і сформованості читацької компетентності даних груп вказує на те, що читання дітей із ЗНМ значно відрізняється за результативністю і процентним співвідношенням контрольної групи. Дані види помилок, які були отримані за результатами дослідження свідчать про те, що у дітей переважають порушення в змістовно-роздільних ознаках фонем, артикуляційних ознаках і в неправильному вживанні потрібних букв.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці педагогічних та ігрових технологій формування читацької компетентності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення.

Список використаних джерел:

1. Бартенєва Л.І. Психолінгвістична модель підручника «Читанка» для молодших школярів з ТПМ / Л. І. Бартенєва // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. ·2015. С. 19 – 25.
2. Вашуленко О. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект / Оксана Вашуленко // Початкова школа. – 2011. – № 1. – С. 48-50.

3. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів / В.О.Мартиненко // Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика. – Вип. XV. – Кам'янецьПодільський, 2013. – С. 145-151.

Давиденко К.А.

ОСОБЛИВОСТІ ОБСТЕЖЕННЯ ПОРУШЕННЯ ГОЛОСУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуті основні причини порушень голосу і мовлення у дітей. Особлива увага в статті приділяється методам обстеження порушень голосу і мовлення у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: голос, порушення голосу, логопедичне обстеження.

Постановка проблеми. Голос в сучасному світі має важливе значення і без нього неможливо уявити наше життя, він є невід'ємним компонентом процесу комунікації. Існують різні захворювання, дефекти розвитку і травми різних частин мовного апарату, які є причиною порушення голосоутворення й мови. Мовне спілкування не може повноцінно здійснюватися при порушенні голосоведення. Розлади голосу різного генезу ускладнюють, як процес відтворення мови самим мовцем, так і сприйняття її оточуючими. В майбутньому проблеми з голосом можуть обмежувати вибір професійної діяльності. З кожним роком все більшої актуальності набуває питання щодо профілактики порушень голосу і мови у дітей. Тому питання розвитку голосу, збереження його сили, звучності, витривалості, а також своєчасної корекції голосових порушення займає вагомe місце в ряду проблем корекційної педагогіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Голосові перевантаження, соматичне ослаблення, негативні психоемоційні фактори сприяють значному збільшенню кількості дітей, що мають різноманітні порушення голосу. У логопедичній літературі проблема дисфоній розглядається як самостійна патологія у зв'язку з іншими мовними розладами, в структурі яких є порушення просодичного компонента. Відсоток порушень голосу серед дітей дошкільного віку з такими